

Asia: VN/27065/2023

Lausuntopyyntö ehdotuksesta poliisin tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi poliisilain, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain, rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain sekä henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttopoliisissa annetun lain muuttamisesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Helsingin kaupunki pitää yleisesti kannatettavana poliisin tiedonsaannin ja tiedon luovuttamisen sääntelyn kehittämistä ja eri viranomaisten välisen tiedonsaannin parantamista. On niin ikään kannatettavaa, että tiedonsaantioikeuksia ja tiedon luovuttamisvelvollisuuksia pyritään selkiyttämään, jotta sääntelyn soveltaminen yksittäistapauksessa olisi mahdollisimman yksiselitteistä.

Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön toimiala kiinnittää huomiota poliisilain 7 luvun mukaiseen poliisin oma-aloitteiseen tietojenvaihtoon esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan liittyvissä tilanteissa ja tuo esiin, että tietojenvaihto saattaa tulla kysymykseen esimerkiksi yksityisestä aloitteesta tapahtuvan asemakaavan laatimisen tai poikkeamislupien hakemisen kohdalla. Poliisilain 7 luvun mukaisia muutoksia laajemmasta tietojenvaihdosta pidetään kannatettavina, sillä tällöin poliisilta olisi mahdollisuus saada tietoa järjestelmiin kohdistuvista uhista ennakkoon. Kaupunkiympäristön toimialalla tiedonvaihtoa on ollut esimerkiksi onnettomuustutkinnan yhteydessä sekä liikenteenseurantakameroihin liittyvissä tallennuspyynnöissä, ja se on koettu varsin ongelmattomaksi.

Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala nostaa esiin hallituksen esityksen liitynnän nykyisen ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 109 §:ään sekä lukiolain 58 §:ään, jotka koskevat opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevien ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömien

tietojen antamista salassapitosäännösten estämättä. Lisäksi kaikissa koulutusta koskevissa laeissa on säännös siitä, että ko. laissa tarkoitettuja tehtäviä hoitavalla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot, jos hän tehtäviä hoitaessaan on saanut tietoja olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi.

Oppilaitokset ja niissä tehtävä työ ovat keskeinen osa elinympäristön turvallisuutta, nuorten hyvinvointia ja segregaaation vähentämistä. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala katsoo, että poliisin jakama ajantasainen tieto turvallisuustilanteesta ja havaituista ilmiöistä auttaisi kohdistamaan tukea riskinuorille, ehkäisemään oppilaitosten sisäisiä ei-toivottuja ilmiöitä, kuten huumekauppaa, ja suunnittelemaan ennaltaehkäiseviä toimia moniammatillisessa yhteistyössä, mikä parantaisi oppilaitosten ja kaupunkiympäristön turvallisuutta. Yksilötasolla, kuten rikoksia tehneiden opiskelijoiden kohdalla, oppilaitoksen olisi tarpeen saada tietoa, jotta oppilaitoksessa pystytään ennaltaehkäisemään vaaratilanteiden syntymistä.

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan näkemyksen mukaan esimerkiksi kameravalvontaa koskevan tietosuojatyon näkökulmasta olisi tärkeää, että kameravalvontatietojen, asiakasrekisterien ja muiden arkaluonteisten tietojen luovutusedellytykset määritellään lainsäädännössä tarkkarajaisesti ja läpinäkyvästi.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää kannatettavan sitä, että poliisin sosiaali- ja terveydenhuoltoon kohdistuvia tiedonsaantioikeuksia pyritään selkiyttämään. Tiedonsaantioikeudet tulisi ratkaista lainsäädännön tasolla täsmällisesti ja tarkkarajaisesti siten, että tarve yksittäisten tapausten selvittämiseksi tuomioistuimen menettelyssä vähenisi. Olisi lisäksi kannatettavaa arvioida, olisiko mahdollista keskittää poliisin tiedonsaantioikeudet yhteen lakiin, ja voitaisiinko poliisin sosiaali- ja terveydenhuoltoon kohdistuvista tiedonsaantioikeuksista säätää tyhjentävästi esimerkiksi asiakastietolaissa sen sijaan, että tiedonsaantioikeudet jakautuvat useaan eri lakiin.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan näkemyksen mukaan ehdotettu lakimuutos vaatisi tarkempaa perusoikeuspunnintaa sosiaali- terveydenhuollon asiakuuteen liittyvien perusoikeuksien ja rikosten selvittämiseen liittyvien intressien ja niihin liittyvien perusoikeuksien välillä. Olisi myös tarpeen arvioida, millaisia yhteiskunnallisia seurauksia poliisin laajemmalla sosiaali- ja terveydenhuoltoon kohdistuvalla tiedonsaantioikeudella voi olla. Sosiaali- ja terveydenhuollon tiukat salassapitovelvoitteet ovat yhteiskuntapoliittisesti merkittäviä ja niiden heikentämisen yhteiskunnalliset vaikutukset olisi arvioitava tarkkaan.

Hallituksen esitysluonnoksessa ei ole arvioitu, miten aikaisempaa alhaisempi kynnys poliisin tiedonsaantiin tulee vaikuttamaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa kohtaan koettuun luottamukseen ja tätä kautta hoitoon hakeutumiseen. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala painottaa, että luottamuksellisuus on keskeinen osa sosiaalipalvelua ja terveydenhuollossa annettavaa hoitoa. Mikäli tätä periaatetta heikennetään, saattaa joidenkin sosiaali- ja terveydenhuollon ilmeisessä

tarpeessa olevien ihmisten sekä heidän huollossaan olevien alaikäisten ja muiden hoivasta riippuvaisten henkilöiden perusturva- ja oikeudet vaarantua, koska kynnys hakeutua palveluiden piiriin nousee tai niiden piiristä jättäytyään pois. Sosiaali- ja terveydenhuoltoviranomaiset ovat itsenäisiä viranomaisia, joilla on ja tulee jatkossakin olla itsenäinen viranomaistehtävä jokaisen lainkäyttöpiirissään olevan henkilön välttämättömän huolenpidon ja toimeentulon turvaamisesta kaikissa tilanteissa, riippumatta siitä, onko henkilö syyllistynyt rikokseen tai epäilläkö häntä rikoksesta. Tiedonsaantioikeus kohdistuu myös vähemmän vakavien rikosten selvittämiseen ja niiden taustalla saattaa olla kasautuneita sosiaalisia ongelmia. On yhteiskunnan kokonaisedun kannalta tärkeää, että tällaisessa tilanteessa olevat henkilöt voivat hakea sosiaalipalveluja luottamuksellisesti ja mahdollisimman matalalla kynnyksellä.

Maahanmuuttovirasto järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita kansainvälistä suojelua hakeneille ja tilapäistä suojelua saaville. Viraston ja sen alaisten vastaanottokeskusten tiedonsaanti- ja ilmoitusoikeus etsintäkuulutetuista voi johtaa tilanteeseen, jossa henkilö ei uskalla hakea apua ja suojaa päätyen palveluiden ulkopuolelle, eli käytännössä kadulle. Helsingissä on jo kokemusta esimerkiksi lapsiperheistä, jotka eivät uskalla hakeutua palveluiden piiriin. Esitetyn lakimuutoksen myötä nämä tilanteet tulevat väistämättä kasvamaan, ja hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin mahdollisuus turvata näiden alueellaan oleskelevien henkilöiden välttämätön huolenpito vaikeutuu. Maahanmuuttoviraston ilmoitusoikeuden johdosta myös henkilöiden uskallus käyttää Maahanmuuttoviraston palveluita tai esimerkiksi sosiaaliviranomaisten uskallus ohjata käyttämään muita palveluita voi heikentyä.

Esityksessä mainitaan, että sillä ei ole vaikutusta sosiaali- ja terveydenhuollon resursseihin. Tämä ei välttämättä pidä paikkaansa, jos poliisin tietopyyntöjen määrä lakimuutoksen johdosta huomattavasti lisääntyisi. Mikäli lakiehdotus toteutuessaan johtaisi asiakkaiden vaikeampaan tavoitettavuuteen tai siihen, että työskentely aloitettaisiin vasta asiakkaiden ongelmien ollessa jo pidemmällä, tämä saattaisi johtaa kasvaneeseen resurssitarpeeseen.

Useassa kohdassa hallituksen esityksessä viitataan siihen, että tietojen saantiin olisi oikeus, jos se on välttämätöntä säännöksessä luetelluissa tilanteissa. Esitysluonnoksessa ei käsitellä sitä, miten välttämättömyyskriteerin täyttymistä tulisi sosiaali- ja terveydenhuollossa arvioida. Hallituksen esitysluonnoksessa olisi hyvä arvioida tarkemmin tiedonsaantioikeuden perustelemista tietopyynnön yhteydessä, jotta myös jälkikäteen esimerkiksi kanteluasian käsittelyssä voitaisiin arvioida, ovatko tiedonsaantioikeutta koskevat kriteerit täyttyneet.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan näkemyksen mukaan poliisin tiedonsaantioikeutta tulisi selkiyttää erityisesti sen osalta, että poliisilla on oikeus saada tietoja salassapidosta riippumatta, kun rikosepäily kohdistuu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan henkilöstöön, palvelunantajaan tai tapahtuu palvelunantajan tiloissa. Jälkimmäisessä voi olla kyse esimerkiksi tilanteesta, jossa potilas on pahoinpidellyt toisen potilaan. Esimerkiksi poliisin tiedonsaantioikeus palvelunantajaan tai sen tiloihin liittymättömien omaisuusrikosten osalta ei välttämättä ole perusoikeuspunninnan ja yhteiskunnallisen kokonaisarvioinnin näkökulmasta perusteltavissa.

Kuusjärvi Päivi
Helsingin kaupunki

Siikasmaa Viivi
Helsingin kaupunki, Kaupunginkanslia - vs. lakiasiainjohtaja